

Ścieżka dydaktyczna

Śladami bydgoskich pomników przyrody

Magdalena Kolenda, Ewa Kolenda

„Wpatrz się głęboko, głęboko w przyrodę,

a wtedy wszystko lepiej zrozumiesz”

(Albert Einstein)

2012 rok

Cele ścieżki dydaktycznej:

- poznanie najbliższego środowiska,
- rozpoznawanie niektórych gatunków drzew,
- poznanie niektórych pomników przyrody w Bydgoszczy,
- propagowanie idei ochrony przyrody, poznanie stosowanych metod ochrony przyrody w mieście,
- kształtowanie właściwego stosunku do otaczającej przyrody,
- kształtowanie przekonania o konieczności ochrony środowiska naturalnego.

Spis treści

1. Scenariusz ścieżki dydaktycznej	1
2. Teoria	
2.1. Skąd wywodzi się pojęcie pomnik przyrody?	3
2.2. Co nazywamy pomnikiem przyrody?	3
2.3. Jak są oznakowane pomniki przyrody?	3
2.4. Jakie są kryteria uznania drzew i krzewów za pomniki przyrody?	4
2.5. Jak ustanawia się pomniki przyrody?	4
2.6. Ochrona zdrowotna pomników przyrody	5
2.7. Czego nie wolno robić w pobliżu pomników przyrody?	5
2.8. Karta pracy	6
3. Pomniki przyrody	
3.1. Wykaz odwiedzanych pomników przyrody	8
3.2. Lokalizacja pomników przyrody	9
3.3. Opis pomników przyrody:	
Jesion wyniosły (<i>Fraxinus excelsior</i>)	10
Winobluszcz trójklapowy (<i>Parthenocissus tricuspidata</i>)	11
Kasztanowiec biały (zwyczajny) <i>Aesculus hippocastanum</i>	12
Surmia bignoniowa (<i>Catalpa bignonioides</i>)	13
Milorząg dwukłapowy (<i>Ginkgo biloba</i>)	14
Bożodrzew gruczołowaty (<i>Ailanthus altissima</i>)	15
Cypryśnik błotny (<i>Taxodium distichum</i>)	16
Wiąz szypułkowy (<i>Ulmus laevis</i>)	17
Dąb szypułkowy odm. piramidalna (<i>Quercus robur</i> var. <i>Fastigiata</i>)	18
Platan klonolistny (<i>Platanus acerifolia</i>)	19
Buk zwyczajny (<i>Fagus sylvatica</i> <i>Atropurpurea</i>).....	20

Scenariusz ścieżki dydaktycznej

Ścieżkę zaczynamy koło Kościoła Garnizonowego, przy ul Bernardyńskiej 4.

1. Nauczyciel przedstawia cel wycieczki. Wyjaśnia uczniom, kto i kiedy wprowadził pojęcie „pomnik przyrody”. Uczniowie uzupełniają zadanie 1 z karty pracy.
2. Nauczyciel wyjaśnia, co oznacza pojęcie „pomnik przyrody”. Uczniowie wymieniają twory przyrody żywej i nieożywionej, które mogą zostać pomnikami przyrody. Uczniowie uzupełniają zadanie 2 z karty pracy.
3. Uczniowie opisują, w jaki sposób oznakowane są pomniki przyrody. Uzupełniają zadanie 3 z karty pracy.
4. Uczniowie odwiedzają poszczególne okazy pomnikowe zaznaczone na mapie numerami od 1 do 12. Uzupełniają na bieżąco tabelę w karcie pracy. Przyglądają się sylwetce drzewa, ułożeniu i kształtom liści i owoców. Nauczyciel podaje ewentualne ciekawostki na temat danego gatunku.
5. Młodzież, oglądając kasztanowca zwyczajnego rosnącego na podwórku UTP przy ul. Bernardyńskiej 6, może zobaczyć, jak wygląda drzewo wypełnione plombą. Nauczyciel omawia na czym polega ochrona drzew pomnikowych i ich konserwacja.
6. W Parku Kazimierza Wielkiego nauczyciel wyjaśnia, co to jest pierśnica. Uczniowie wybierają dwa okazy pomnikowe np. dąb szypułkowy, platan klonolistny i mierzą ich obwód. Porównują swoje wymiary z wymiarami przyjętymi dla danego gatunku, które uprawniają dany okaz do wnioskowania o przyjęcie go w poczet pomników przyrody. Uczniowie uzupełniają zadanie 5 z karty pracy.
7. Ścieżkę kończymy przy Placu Wolności.

Teoria

1. Skąd wywodzi się pojęcie pomnik przyrody?

Pojęcie pomnik przyrody jest od dawna funkcjonującym terminem w ochronie przyrody. Twórcą tego pojęcia jest niemiecki przyrodnik, podróżnik i geograf baron Aleksander von Humboldt. W latach 1799 – 1804 podczas swojej wyprawy do Ameryki Południowej, napotkał wspaniałe, zabytkowe drzewa, które nazwał pomnikami przyrody. To również Humboldt jako jeden z pierwszych zwrócił uwagę na potrzebę ochrony przyrody.

2. Co nazywamy pomnikiem przyrody?

Pomnikami przyrody mogą zostać „pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie” (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, art. 40).

Według rejestru pomników przyrody Miasta Bydgoszczy (2012 r.) w mieście znajduje się 95 pomników przyrody, w tym:

- pojedynczych drzew – 60,
- grup drzew – 26,
- krzewów – 2,
- głazów narzutowych – 3,
- alei drzew – 1,
- źródeł – 1,
- innych – 2.

3. Jak są oznakowane pomniki przyrody?

Pomniki przyrody oznakowane są odpowiednimi tabliczkami. Wzór tablicy informującej, że dany twór przyrody żywej lub nieożywionej jest pomnikiem przyrody, podany jest w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 roku (Dz. U. Nr 268, poz. 2665). Tabliczka ma kształt prostokąta o wymiarach 13,5 cm na 9 cm. W górnej jej części, na zielonym tle, umieszczony jest wizerunek białego orła w koronie. W dolnej części tablicy, w dwóch rzędach, umieszczony jest napis: „POMNIK PRZYRODY”.

Na bydgoskich pomnikach przyrody można zobaczyć jeszcze tabliczki starego typu z białym orłem i z napisem: „POMNIK PRZYRODY – PRAWEM CHRONIONY”.

4. Jakie są kryteria uznania drzew i krzewów za pomniki przyrody?

Na dzień dzisiejszy nie ma podstaw prawnych dotyczących uznania obiektów przyrodniczych za pomniki przyrody. Przy uznaniu drzew i krzewów za pomniki przyrody bierze się pod uwagę: ich wielkość, wiek, pokrój, znaczenie historyczne.

Jednym z kryteriów, dzięki któremu drzewa mogą kandydować do miana pomnika przyrody, jest obwód pnia w pierśnicy, czyli na wysokości 130 cm od powierzchni ziemi.

Na stronie internetowej Ligi Ochrony Przyrody (www.lop.org.pl), znajdują się orientacyjne kryteria zakwalifikowania drzew i krzewów jako pomniki przyrody.

Obwody pnia wybranych gatunków drzew, stanowiące orientacyjne dolne granice dla drzew pomnikowych (wg Instrukcji o urządzaniu lasów w parkach narodowych i rezerwach przyrody wydane przez Ministerstwo Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego):

- miłorząb dwukłapowy – 200 cm
- wiąz pospolity – 219 cm
- jesion wyniosły – 251 cm
- kasztanowiec biały – 300 cm
- buk pospolity – 314 cm
- dąb szypułkowy – 376 cm
- platan klonolistny – 400 cm

Jednakże kryteriów podanych wyżej nie należy stosować rygorystycznie. Wartość drzew, czy grupy drzew, nie zależy tylko od obwodu pnia, ale również od wartości krajobrazowych, powiązania z otoczeniem lub w związku ze zdarzeniami czy osobami historycznymi.

Ochroną obejmuje się również gatunki drzew czy krzewów rzadko spotykanych na danym terenie, które występują poza naturalnymi granicami ich zasięgu.

5. Jak ustanawia się pomniki przyrody?

Ustanowienie lub zniesienie pomnika przyrody następuje obecnie w drodze uchwały rady gminy. Projekty tych uchwał wymagają uzgodnienia z właściwym regionalnym dyrektorem ochrony środowiska (DZ. U. 2009r. Nr 151, poz. 1220 z późniejszymi zmianami).

Każdy może złożyć wniosek o uznanie tworu przyrody żywej i nieożywionej za pomnik przyrody. W tym celu odpowiednie pismo należy kierować do Przewodniczącego Rady Miasta Bydgoszczy, na adres: ul. Jezuicka 1, 85 – 102 Bydgoszcz.

Zgłoszenie powinno zawierać informacje umożliwiające identyfikację projektowanego obiektu, a w szczególności:

- typ obiektu (czy to jest drzewo, krzew, głąz narzutowy itp.),
- w przypadku drzew i krzewów nazwę gatunku,
- położenie (ulicę i numer nieruchomości lub rodzaj nieruchomości, w przypadku terenów leśnych nazwę nadleśnictwa, leśnictwa),
- szkic sytuacyjny.

6. Ochrona zdrowotna pomników przyrody

W województwie kujawsko – pomorskim stan zdrowotny drzew pomnikowych jest monitorowany na bieżąco. Konserwację drzew pomnikowych powinni przeprowadzać jedynie najwyższej klasy specjaliści posiadający odpowiednie uprawnienia. Drzewa powinny być zabezpieczone przed szkodliwymi czynnikami atmosferycznymi, czy też przed szkodnikami. Przeprowadzane zabiegi mają na celu przedłużenie życia okazów pomnikowych i utrzymanie ich w jak najlepszej kondycji. Zabiegi polegają na stosowaniu klamer, ściągów, podpór zapobiegających łamaniu się konarów i pękaniu pni. Dawniej wewnątrz chorych, próchniejących drzew oczyszczano z murszu i próchnicy, a następnie wypełniano plombą. Jeszcze 20 – 30 lat temu stosowano plomby betonowe. Betonową plombę ma kasztanowiec zwyczajny, który rośnie w podwórzu Uniwersytetu Technologiczno – Przyrodniczego, przy ulicy Bernardyńskiej 6. Niestety beton wchłania wodę i może rozsadzać pień, zaś wilgoć sprzyja rozwojowi grzybów. Obecnie drzew się nie plombuje. Mursz i próchnica nie szkodzi drzewom.

Plomba wypełniająca pień kasztanowca zwyczajnego rosnącego w podwórzu Uniwersytetu Technologiczno – Przyrodniczego, przy ulicy Bernardyńskiej 6.

7. Czego nie wolno robić w pobliżu pomników przyrody

W stosunku do obiektów uznanych za pomniki przyrody zabrania się m. in.:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu,
- uszkodzenia i zanieczyszczenia gleby wokół pomnika przyrody,
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej lub leśnej,
- zmiany sposobu użytkowania ziemi w sąsiedztwie pomnika przyrody,
- umieszczania tablic reklamowych.

(Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, art. 45)

8. Karta pracy

Pomniki przyrody

1. Kto wprowadził nazwę pomnika przyrody?

2. Jakie obiekty przyrodnicze mogą zyskać miano pomnika przyrody ?

.....
.....

3. Jak jest oznakowany pomnik przyrody?

.....
.....

4. Uzupełnij tabelę

Nr drzewa na planie	Nazwa gatunkowa Lokalizacja	Informacje o drzewie
1.	jesion wyniosły ul. Bernardyńska 4	
2.	winobluszcz trójklapowy ul. Bernardyńska 6	
3.	kasztanowiec zwyczajny ul. Bernardyńska 6	
4.	surmia bignoniowa (katalpa) ul. Jagiellońska 27	
5.	miłorząb dwuklapowy ul. Jagiellońska	
6.	bożodrzew gruczołowaty ul. Jagiellońska 3	
7.	cypryśnik błotny Park Kazimierza Wielkiego	
8.	wiąz szypułkowy Park Kazimierza Wielkiego	
9.	dąb szypułkowy odm. piramidalna Park Kazimierza Wielkiego	
10.	dąb szypułkowy Park Kazimierza Wielkiego	
11.	platan klonolistny Plac Wolności	
12.	buk zwyczajny Park Kazimierza Wielkiego	

5. Obwody gatunków drzew rodzimego i obcego pochodzenia stanowiące orientacyjną dolną granicę dla drzew pomnikowych:

<ul style="list-style-type: none">• buk pospolity - 314 cm• dąb szypułkowy - 376 cm• jesion wyniosły - 251 cm• kasztanowiec biały - 300 cm	<ul style="list-style-type: none">• miłorząb dwuklapowy - 200 cm• platan klonolistny - 400 cm• wiąz pospolity - 219 cm
---	--

Zmierz obwód wybranego drzewa pomnikowego w pierśnicy i porównaj jego wymiar z wyżej podanymi danymi.

Wniosek:

Pomniki przyrody

3.1. Wykaz odwiedzanych pomników przyrody

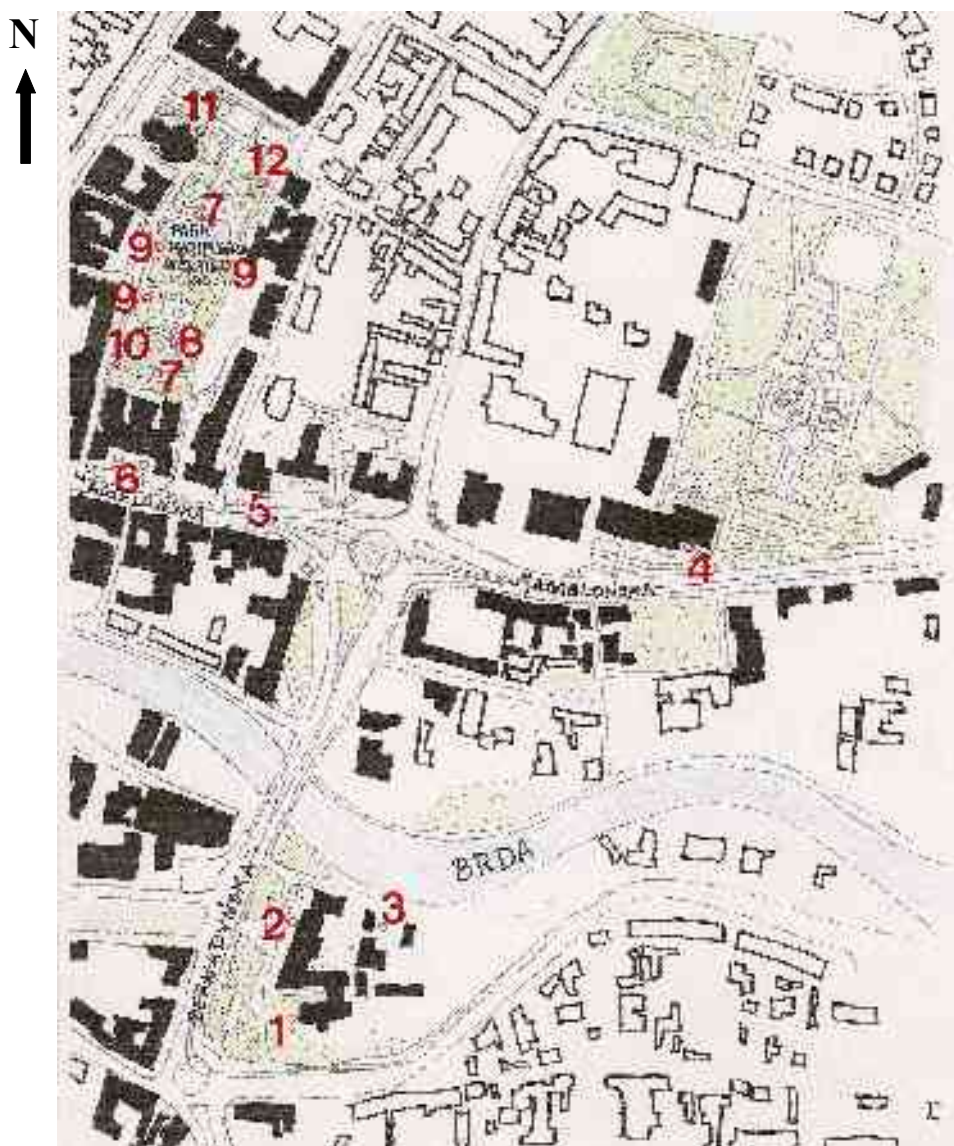
Dawny pomnik przyrody, z którego zniesiono formę ochrony przyrody

L.p.	Lokalizacja	Gatunek nazwa	Podstawa prawna na podstawie której zniesiono formę ochrony przyrody z drzewa
1	ul. Bernardyńska 4 koło Kościoła Garnizonowego	jesion wyniosły	Uchwała nr XIII/181/11 Rady Miasta Bydgoszczy z dn. 29 – 06 - 2011

Istniejące pomniki przyrody

L.p.	Lokalizacja	Gatunek nazwa	Obwód pierśnicy	Oznaczenia dziennika urzędowego	Podstawa prawna
2	Uniwersytet Technologiczno – Przyrodniczy ul. Bernardyńska	winobluszcz trójklapowy	-----	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 20, Poz. 316	Rozp. Nr 305/93 Woj. Bydg. z dn. 26-10-1993
3	Uniwersytet Technologiczno – Przyrodniczy ul. Bernardyńska (w podwórzu)	kasztanowiec zwyczajny	317 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
4	ul. Jagiellońska 27 przy Pałacu Młodzieży	surmia bignoniowa (Katalpa)	191 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
5	ul. Jagiellońska	miłorząb dwuklapowy	202 cm (mierzony na wys.70cm.)	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
6	ul. Jagiellońska 3	bożodrzew gruczołowaty (2 szt.)	300 cm 364 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
7	Park Kazimierza Wielkiego przy Placu Wolności	cypryśnik błotny (2szt.)	218 cm 334 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
8	Park Kazimierza Wielkiego przy Placu Wolności	dąb szypułkowy odm. piramidalna	212 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
9	Park Kazimierza Wielkiego przy Placu Wolności	dąb szypułkowy (3szt.)	372 cm 357 cm 319 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
10	Park Kazimierza Wielkiego przy Placu Wolności	wiąz szypułkowy	314 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991
11	Park Kazimierza Wielkiego przy Kościele pw. Piotra i Pawła	platan klonolistny	346 cm	Dz. Urz. Woj. Bydg. Nr 15, Poz. 120	Rozp. Nr 11/91 Woj. Bydg. z dn. 01-07-1991

3.2. Lokalizacja pomników przyrody

1. Jesion wyniosły, ul. Bernardyńska 4 – **zniesiona forma ochrony, drzewo wycięte**
2. Winobluszcz trójklapowy, ul. Bernardyńska 6
3. Kasztanowiec zwyczajny, ul. Bernardyńska 6
4. Surmia bignoniowa (Katalpa), ul. Jagiellońska 27
5. Miłorząd dwuklapowy, ul. Jagiellońska
6. Bożodrzew gruczołowaty, ul. Jagiellońska 3
7. Cypryśnik błotny, Park Kazimierza Wielkiego
8. Dąb szypułkowy odm. piramidalna, Park Kazimierza Wielkiego
9. Dąb szypułkowy, Park Kazimierza Wielkiego
10. Wiąz szypułkowy, Park Kazimierza Wielkiego
11. Platan klonolistny, Plac Wolności
12. Buk zwyczajny, Park Kazimierza Wielkiego – **projektowany pomnik przyrody**

3.3. Opis pomników przyrody

Jesion wyniosły *Fraxinus excelsior*

ul. Bernardyńska 4

Jesion wyniosły stał przed Kościołem Garnizonowym do 2004 roku. Niestety, 6 września 2004 roku złamał się i przewrócił. Okazało się, że drzewo było w bardzo złym stanie sanitarnym. Większość pnia była pusta lub wypełniona próchnicą.

Formę ochrony przyrody zniesiono z tego drzewa na podstawie Uchwały XIII/181/11 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 29 czerwca 2011 roku.

Zniesienie formy ochrony przyrody, może nastąpić w przypadku:

- utraty wartości przyrodniczych, ze względu na które ustanowiono formę ochrony przyrody,
- konieczności realizacji inwestycji celu publicznego,
- zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego.

(Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, art. 44)

Jesion wyniosły, ul. Bernardyńska 4.
Zdjęcie wykonane w 2000 roku.

Jesion wyniosły występuje w Polsce na niżu i w niższych partiach gór. Osiąga około 35 m wysokości. Należy do roślin odpornych na zanieczyszczenia powietrza. Jest drzewem szybko rosnącym. Może żyć 200 – 300 lat.

Kora jesionu jest szara, delikatnie spękana. Liście ma nieparzystopierzasto złożone o długości około 20 – 30 cm. Liście są złożone z 9 – 13 lancetowatych liścików o długości 6 – 12 cm. Liściki są zastrzone i piłkowane. Owoce to płaskie orzeszki z brązowym skrzydełkiem o długości 3 – 4 cm, zebrane w owocostany opadające w ciągu zimy.

Winobluszcz trójklapowy *Parthenocissus tricuspidata*

ul. Bernardyńska 6

Winobluszcz trójklapowy pochodzi z Chin i Japonii. Jest to roślina pnąca, której liście są trójklapowe, dachówkowato ułożone. Początkowo liście są lśniące i zielone, natomiast jesienią przybierają czerwony kolor.

Okaz tego gatunku, uznany za pomnik przyrody, pnie się po ścianie frontowej budynku Uniwersytetu Technologiczno – Przyrodniczego. Niestety w chwili obecnej obumiera i być może konieczne będzie zniesienie z niego formy ochrony przyrody.

Winobluszcz trójklapowy pnący się po ścianie frontowej budynku Uniwersytetu Technologiczno – Przyrodniczego (2011r.).

Winobluszcz trójklapowy – liście i owoce (jagody).

Kasztanowiec zwyczajny (kasztanowiec biały) *Aesculus hippocastanum*

ul. Bernardyńska 6

Kasztanowiec zwyczajny pochodzi z Półwyspu Bałkańskiego. Rośnie tam w lasach mieszanych z jodłą grecką, bukami i dębami. Do środkowej Europy sprowadzono go w XVI wieku. Drzewo to dorasta do 20 m. Osiąga wiek około 200 lat. Liście kasztanowca są dłoniasto złożone, z 7 – 9 podłużnych, odwrotnie jajowatych listków. Kwiaty białe z czerwonymi lub żółtymi plamkami, zebrane są w wzniesione wiechy o długości 20 cm. Kasztanowiec kwitnie w maju. Owoce kasztanowca to kuliste, kolczaste torebki. Jesienią rozpadają się, uwalniając najczęściej jedno lub dwa brązowe nasiona zwane kasztanami. Owoce kasztanowca są chętnie zjadane przez zwierzęta leśne np. jelenie, sarny, dziki.

Pokrój kasztanowca zwyczajnego
ul. Bernardyńska 6.

Kasztanowiec zwyczajny – liście i owoce.
Na liściach widać brązowe miny – ślady żeru szrotówka kasztanowcowiaczka.

Surmia bignoniowa *Catalpa bignonioides*
ul. Jagiellońska 27

Surmia bignoniowa pochodzi z południowego wschodu USA, gdzie rośnie w miejscach żyznych, ciepłych, w dolinach rzek jako składnik mieszanych lasów liściastych. Do Europy sprowadzono ją w XVIII wieku. Jest drzewem szybko rosnącym, dorastającym do 15 metrów.

Kora drzewa jest łuskowata, spękana. Liście są duże, sercowato – jajowate. Liście po roztarciu wydają nieprzyjemny zapach. Kwiaty białe z fioletowym deseniem w środku, o średnicy 3 – 4 cm, zebrane są w wzniesione wiechowate kwiatostany. Owocem są długie, zwisające torebki (łuszczyzny), pękające dwoma klapami, z podłużną przegrodą wewnątrz. Owoce pozostają na drzewie przez zimę.

Pomnikowa surmia bignoniowa
rosnąca przy Pałacu Młodzieży
ul. Jagiellońska 27.

Surmia bignoniowa – liście i owoce.

Miłorząb dwuklapowy *Ginkgo biloba*

ul. Jagiellońska – Konarskiego

Miłorząb pochodzi z Chin. Do Europy został sprowadzony w XVIII wieku. W Chinach i Japonii był często sadzony w ogrodach świątyni, klasztorów i pałaców. Uważa się, że gatunek ten przetrwał do chwili obecnej dzięki kapłanom buddyjskim. Szczyt rozwoju tego gatunku przypada na okres trzeciorzędu. Dlatego nazywany jest „żywą skamieniałością”. Miłorząb należy do roślin nagonasiennych.

Miłorząb dorasta do 30 m wysokości. Jest drzewem długowiecznym, dożywającym do 2000 lat. Jest wytrzymały na mrozy dochodzące do -30°C i odporny na zanieczyszczenia powietrza. Miłorząb jest rośliną dwupienną. Wskazane jest sadzenie w miastach drzew męskich, ponieważ mięsiste osnówki otaczające nasiona, które znajdują się na osobnikach żeńskich, wydzielają nieprzyjemny zapach. Liście mają kształt wachlarzykowaty, z charakterystycznym wcięciem pośrodku. Jesienią liście przybierają piękną żółtożółtą barwę.

Miłorząb dwuklapowy – liście.

Pomnikowy miłorząb dwuklapowy
rosnący przy ul. Jagiellońskiej.

Bożdrzew gruczołowaty *Ailanthus altissima*

ul. Jagiellońska 3

Bożdrzew gruczołowaty pochodzi z północnych Chin. Do Europy sprowadzono go w XVIII wieku. Jest drzewem odpornym na zanieczyszczenia powietrza. Bożdrzew to drzewo bardzo szybko rosnące. W ciągu pierwszych pięciu lat osiąga wysokość 4 metrów. Niestety nie jest drzewem długowiecznym. Dożywa tylko do około 100 lat.

Kora tego drzewa jest gładka, szaroczerwona. Liście bożdrzewu są złożone, nieparzystopierzaste, dochodzące do 1 metra długości. Roślina kwitnie w czerwcu i lipcu. Owoce to żółte skrzydlaki z pojedynczym orzeszkiem pośrodku. Jesienią skrzydełka zabarwiają się na kolor szkarłatny.

Dwa bożdrzewy gruczołowate rosnące przed Urzędem Wojewódzkim.

Bożdrzew gruczołowaty – liście wraz z owocami.

Cypryśnik błotny *Taxodium distichum*

Park Kazimierza Wielkiego

Cypryśnik błotny pochodzi z Ameryki Północnej. Rośnie na bagnach i terenach zalewowych, w dolinach rzek. Na terenach zalewowych wytwarza on korzenie oddechowe, które wyrastają z korzeni podziemnych ponad lustro wody. Zadaniem tych korzeni jest dostarczenie drzewom odpowiedniej ilości powietrza. Gatunek ten sprowadzono do Europy w XVII wieku. Sadzony jest on w parkach, w pobliżu wody.

Pnie drzew są rozszerzone u podstawy. Igły cypryśnika są jasnozielone, miękkie, o długości 10 – 16 mm. Igły wraz z pędami opadają jesienią. Szyszki są kuliste, mają 2 – 3 cm długości i osadzone są na krótkiej szypułce. Szyszki dojrzewają w pierwszym roku. Po opadnięciu na ziemię rozpadają się.

W Parku Kazimierza Wielkiego nad brzegami stawów rosną dwa okazy cypryśnika błotnego.

Cypryśnik błotny rosnący od strony Urzędu Wojewódzkiego.

Cypryśnik błotny rosnący od strony Placu Wolności.

Cypryśnik błotny – igły.

Korzenie oddechowe, tzw. pneumatofory.

Wiąz szypułkowy *Ulmus laevis*
Park Kazimierza Wielkiego

Wiąz, zwany często limakiem, występuje na terenie całego kraju. Dorasta do około 25 m. Jest drzewem krótkowiecznym. Lubi gleby wilgotne i żyzne.

Liście ma jajowate, niesymetryczne u nasady (jedna część blaszki liściowej ma 2 –3 nerwy dodatkowe), brzegi są podwójnie piłkowane. Z wierzchu liście są ciemnozielone, gładkie lub nieco szorstkie, natomiast od spodu są miękko owłosione. Kwitnie w marcu. Owocem są płaskie, okrągłe, wąsko uskrzydłone orzeszki z gęstymi brązowymi rzeszkami, osadzone na szypułkach o długości 2 - 3 cm.

Wiąz szypułkowy – pokrój drzewa.

Wiąz szypułkowy – liście.

Dąb szypułkowy *Quercus robur*

Park Kazimierza Wielkiego

Dąb szypułkowy odm. piramidalna *Quercus robur var. fastigiata*

Park Kazimierza Wielkiego

Dąb szypułkowy występuje na terenie całego kraju w lasach liściastych, mieszanych oraz w parkach. Występuje na glebach żyznych, wilgotnych. Wymaga pełnego nasłonecznienia. Jest drzewem długowiecznym. Osiąga wiek do 1000 lat. Dąb ma szeroką rozłożystą koronę. Dorasta do 40 m wysokości. Kora jest ciemnoszara, popękana. Liście osiągają długość do 12 cm, są płytko klapowane. Owocem jest orzech – żołędź umieszczony na szypułce. Żołędzie są pokarmem dla zwierząt leśnych. Drzewo to dostarcza cennego drewna wykorzystywanego do produkcji podłóg, mebli i okien.

W Parku Kazimierza Wielkiego rosną cztery pomnikowe dęby szypułkowe, w tym jeden dąb szypułkowy odmiany piramidalnej.

Dąb szypułkowy odm. piramidalna
Park Kazimierza Wielkiego.

Jeden z dębów szypułkowych rosnących
w Parku Kazimierza Wielkiego.

Dąb szypułkowy –
liście i owoce.

Platan klonolistny *Platanus acerifolia*

Plac Wolności

Platan klonolistny jest mieszańcem platana wschodniego, pochodzącego z Azji Mniejszej i Europy południowej oraz platana zachodniego, pochodzącego z Ameryki Północnej. Do Europy sprowadzony został w XVII wieku. Jest bardziej odporny na mróz niż gatunki rodzicielskie. Rośnie w całej Europie. Osiąga do 30 m wysokości. Jest drzewem o szerokiej koronie. Kora jest gładka, cienka, złuszcza się z pni i konarów dużymi płatami. Liście 3-5 klapowe, podobne do liści klonu. Kuliste owocostany o średnicy około 3 cm, osadzone są zwykle parami, na długiej szypułce. Jesienią rozpadają się, uwalniając owłosione orzeszki. Platan jest odporny na zanieczyszczenia powietrza.

Platan klonolistny – pokrój drzewa.

Platan klonolistny – kora.

Platan klonolistny – liście i owocostany.

Projektowany pomnik przyrody

Buk zwyczajny odm. czerwonolistna *Fagus sylvatica Atropurpurea* Park Kazimierza Wielkiego

Buk zwyczajny to gatunek rodzimy, występujący w lasach. Formy ozdobne sadzone są w parkach i ogrodach. W Polsce przebiega północno – wschodnia granica jego zasięgu. Dorasta do 30 – 40 metrów wysokości. Jego kora jest gładka i szara. Buk charakteryzuje się długimi, cienkimi i zastrzonymi pączkami. Liście są jajowate lub eliptyczne, zazwyczaj o falistym brzegu. Owocami są trójkanciaste orzechy (bukwie), umieszczone po dwa w kolczastej, otwierającej się czterema kłapami okrywie. Orzechy chętnie są zjadane przez wiewiórki i dziki.

Okaz buka rosnący w Parku Kazimierza Wielkiego nieopodal fontanny, to odmiana czerwonolistna.

Buk zwyczajny odm. czerwonolistna
Park Kazimierza Wielkiego.

Literatura:

1. A. Coombes „Kieszonkowy atlas drzew”, Dorling Kindersley, Solis, Warszawa 2006r.
2. R. Kaja „Bydgoskie pomniki przyrody” Instytut Wydawniczy „Świadectwo”, Bydgoszcz 1995r.
3. J. Pokorny „Drzewa Europy Środkowej”, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa 1980r.
4. J. Pokorny „Drzewa znane i mniej znane”, Polska Oficyna Wydawnicza BGW, Warszawa 1992r.
5. J. Mowszowicz „Przewodnik do oznaczania drzew i krzewów krajowych i aklimatyzowanych”
6. S. Kościelny, B. Sękowski „Drzewa i krzewy, klucze do oznaczania”, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, 1971r.
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009r. Nr 151, poz. 1220 z późniejszymi zmianami)
8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 grudnia 2004 roku w sprawie wzorów tablic (Dz. U. Nr 268, poz. 2665)
9. Uchwała XIII/181/11 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 29 czerwca 2011 roku w sprawie zniesienia formy ochrony przyrody z niektórych drzew z terenu Bydgoszczy
10. Rejestr pomników przyrody Miasta Bydgoszczy (stan na 2012 rok)
11. Strona internetowa www.lop.org.pl

Fotografie: Magdalena Kolenda, Ewa Kolenda